

د پېښور يونيورسټي څنگه جوړه شوه

حقيقت څه ده؟

پروفېسر فرمان الدين بخشالي

د پرش کاله اگاهو تېر شوي دي او د هغې په نتيجه کېښې ملک تقسيم شو، هندوستان او پاکستان دوه ازاد او خودمختاره ملکونه قائم شو، د هغې نه نۀ صرف زمونږ ځوان گول بلکې تر ډېره حده هغه خلق هم قطعاً بې خبره دي چې د چا عمرونه اوس د څلوېښتو کالو خوا و شا دي. دوي په هغه وخت د پنځلسو شپاړسو کالو په عمر کېښې وو. د دوي

سياسي شعور به ډېر کم ؤ. دوي د تصوير يو رخ ليدلې ده. دوي ته د تېرو واقعاتو هېڅ علم نشته. د آزادۍ نه پس اگست ۱۹۴۷ کېښې يو دېوال راښکله شو، چې د دې نه په اگاهو پېښو پرده واچولې شوه چې عام اولس ته هېڅ پته ونۀ لگي چې صحيح صورتحال څه ؤ. د قيام پاکستان نه پس تر دې وخته صرف يو جماعت په اقتدار کېښې پاتې

شو چې هغه مسلم ليگ ده. دې ډلې په هر دور کېښې د حکومت واک اختيار په لاس کېښې لرلو. تر دې چې په کال ۱۹۵۸ کېښې مارشل لاء ولگېده نو د فيلډ مارشل ايوب خان حکومت هم مسلم ليگو جوړ

په يو وخت کېښې په پښتونخوا کېښې د خدائي خدمتگار تحريک حکومت د ډاکټر خان صاحب د مشرۍ لاندې کار کولو. هغوي په دغه دوران کېښې د صوبې د ترقۍ دپاره درانه گامونه اخستي وو او د محدودو وسائلو باوجود ئې د صوبې د اولس د ښېرازۍ، ودې او ترقۍ دپاره لويې منصوبې جوړې کړې وې، ولې د وخت د تېرېدو سره هغه هر څه د

خلکو هېر شو او موجوده نوم گول خود دې نه بالکل بې خبره او د غلطې پروپېگنډې په بهير کېښې بې لارې شوې ده. د ننني دور د شاه ځلمو او نورو ناخبره کسانو د استفادې دپاره، زۀ د هغه وخت د وزير تعليم محمد يحيي خان (مرحوم) د يو کتابگي چې د مې د مياشتې په ورومبۍ نېټه کال ۱۹۷۲ کېښې ئې "د حقيقت څه ده"

په نوم خور کړې ده، د څۀ اقتباساتو ترجمه د لوستونکو د ښېگړې دپاره تبارکاً وړاندې کوم.

محمد يحيي خان مرحوم په حقيقت څه ده؟
کېښې ليکي چې "کوم واقعات د نن نه پنځه ويشت

يونيورسٽي جوڙه شي. د دي دوه وجي وي. اول دا چي د پنجاب يونيورسٽي دائره عمل تر لري لري خور شوي و. يعني ٽول پنجاب (مشرقي او مغربي) بلوچستان، صوبه سرحد، رياست کشمير، د پنجاب نور ملحقه رياستونه لکه بهاولپور، پتيا له، کپور تهله وغیره. د دي وسعت له کبله د پنجاب يونيورسٽي محض د امتحان اخستو يو مشين جوړ شوي و، د پنجاب يونيورسٽي زياته توجه پنجاب خصوصاً د هغه وخت هندو پنجاب طرف ته وه، حڪه چي د يونيورسٽي واک اختيار د هندوانو په لاس کښي و. د دي صورت حال په وجه زمونڙه صوبي ته رنگ رنگ مشکلات او تکاليف پېښيدل چي چري چائي د حل کولو کوشش نه و کړي.

دوهم دا چي د هغه وخت د پنجاب يونيورسٽي زمونڙه د صوبي د خاصو حالاتو، زمونڙه د تمناگانو، زمونڙه د حُلمو د ارمانونو او ضرورياتو خځه هيڅ قسم دلچسپي يا همدردي نه لرله. نه په يونيورسٽي کښي زمونڙه خه نمائندگي وه. د دي وجي نه زمونڙه د حُلمو طبقه او تعليم يافته ډله ډېره پرېشانه او مايوسه وه، خلقو وخت په وخت د اخباراتو په ذريعه، د مضامينو ليکلو په وسيله، د مراسلاتو په طريقه د خپلو دي خواهشاتو او مشکلاتو اظهار کولو او دا مطالبه ئي کوله چي د دي صوبي دپاره دي يوه ځان له يونيورسٽي جوړه شي.

چنانچي په دي سلسله کښي په کال ۱۹۳۳ کښي د صوبي په ورومېني اسمبلي کښي خان پير بخش خان اېډوڪټ يو تجويز وړاندې کړو چي د صوبي دپاره دي يوه ځان له يونيورسٽي جوړه کړي شي. بيا په جنوري کال ۱۹۳۵ کښي په صوبائي

کړو او ايوب خان پوځي جرنېل د مسلم ليگ ډلي صدر شو او د مملکت پاکستان صدر هم هغه و. دغه شان دي ټولو مسلم ليگي حکومتونو په حقائقو پرده اچوله او کوم مواد چي دي حکومتونو په غلطه او د دروغزني پروپيگنډي په توگه اولس ته وړاندې کړه هغوي قبوله کړه.

محمد يحيي جان مرحوم مخکښي ليکي چي: "د دي دپاره زه حُلمو ته په ډېر خلوص سره دا درخواست کوم چي دوي خه اوري او لولي هغه دي حرف آخر نه گڼي. دوي ته ډېر غلط سلط او د دروغو نه ډک معلومات وړاندې شوي دي. دوي دي خپل زړونه او دماغ د يو رښتوني طالبعلم په توگه ويښ پېدار او پرانستې لري. د حقيقت د معلومولو کوشش دي کوي.

د کال ۱۹۷۰ د انتخاباتي مهم په دوران کښي عبدالقيوم خان ډېر په اوچته غړي د دعوي په ذريعه د دي خبري د ثابتولو کوشش کړي دے چي د پېښور يونيورسٽي قيام او نور د صوبي د خپر بښکړي کارونه د هغه د کوششونو نتيجه ده او د ده د برسر اقتدار راتلو نه مخکښي چي کوم کارونه شوي دي، هغه هم د ده د کوششونو په برکت شوي دي. د ده نه علاوه د دي صوبي دپاره چا هيڅ کار نه دے کړي. د دي دپاره ما ضروري وگڼله چي هغه حقائق په ډاگه کړم چي دوي پرې پرده اچولي ده او ځوان گول ترې ناخبره دے.

د يونيورسٽي قيام: مرحوم يحيي جان ليکي: "د قيام پاکستان نه ډېر اگاهو د صوبي د عام اولس، ځوان گول او تعليم يافته حُلمو دا زور داره مطالبه وه چي د دي صوبي دپاره دي يوه ځان له

- 6- خان بهادر صاحب شيخ عبدالحميد سينئر جج پېښور.
- 7- خان محمد جان خان بيرسټر پټ لاء بنو.
- 8- ريوړينډ اې- ايم ډلايا پرنسپل ايډورډ كالج پېښور (سپكټري)
- دې صلاح كارې كمېټۍ ته هدايت وشو چې د هندوستان د مختلفو يونيورسټيو دوره دې وكړي. د دوي د آئين او طريقه كار دې په غور سره مطالعه وشي او د خپلې يونيورسټۍ دپاره دې يوه باضابطه مسوده تعليم تياره كړې شي. دې كمېټۍ خپل كار شروع كړو، د دې كمېټۍ ورومې اجلاس په ۸ اكتوبر ۱۹۴۶ كښې وشو. په دې اجلاس كښې مشاورتي كمېټۍ يوه وړه كمېټي جوړه كړه چې هغې ته دا وېنا وشوه چې د حكومت د هداياتو مطابق يوه مسوده آئين مرتب كړي، د دې كمېټۍ غړي دا ښاغلي وو.
1. وزير تعليم چئيرمېن.
 2. خان بهادر شاه عالم ډائريكتور تعليم.
 3. خان صاحب شيخ عبدالحميد سنئير سب جج پېښور.
 4. قاضي محمد اسلم خان اېډوكېټ پېښور.
 5. شيخ محمد تېمور پرنسپل اسلاميه كالج پېښور.
 6. ريوړينډ اې ايم ډلايا پرنسپل اېډورډز كالج پېښور (سپكټري).
- د پېښور يونيورسټۍ د قيام په حقله محمد يحيي خان مرحوم مخكښي ليكي: په جنوري ۲۷ كښې دې كمېټۍ خپل كار مكمل كړو او خپل

اسمبلۍ كښې په دوباره خان پير بخش خان اېډوكېټ خپل د دوؤ كالو زور تجويز راپورته كړو چې په صوبه كښې دې ځان ته يونيورسټي جوړه كړې شي. لېكن د بدقسمتۍ نه د هغه وخت انگرېز حكومت نه دې طرف ته څه توجه وركړه او نه ئې په دې سلسله كښې څه قدم پورته كړو. د ډېر افسوس خبره دا ده چې د هغه وخت مسلم ليگي حكومت چې د سردار اورنگ زب خان په مشرۍ كښې قائم ؤ، په دې باب له هېڅ كارروائي ونه كړه.

د يونيورسټۍ د قيام ورومېې قدم: خدائے بخښلي محمد يحيي خان په خپل كتابگي "حقيقت څه د ۱۹۴۵-۴۶ كښې ليكي: په كال ۱۹۴۵ كښې د عامو انتخاباتو نه پس د ډاكټر خان صاحب وزارت قائم شو چې زه په كښې د تعليم د محكمې د وزير په توگه شامل وم. دې وزارت چې د ټولو نه مخكښې كوم قدم وچت كړو، هغه د پېښور يونيورسټۍ د جوړولو پخه اراده وه.

په دې ضمن كښې په ۲۵ جون ۱۹۴۶ د يونيورسټۍ د قيام دپاره يوه صلاح كاره كمېټي جوړه شوه، د دې مشاورتي كمېټۍ صدر په حېث د وزيرتعليم زه په خپله وم. دا كسان ئې غړي وو.

- 1- انريبل خان بهادر محمد ابراهيم خان جوډېشنل كمشنر صوبه سرحد.
- 2- خان بهادر شاه عالم خان ډائريكتور تعليم صوبه سرحد.
- 3- شيخ محمد تېمور پرنسپل اسلاميه كالج پېښور.
- 4- قاضي محمد اسلم اېډوكېټ.
- 5- ميرولي الله اېډوكېټ اېټ آباد.

اوسه پوري زمونڙه الحاق دے، مونڙه د څو کلونو راهسيې دا محسوسو و چې زمونڙه دې خپله يونيورسټي وي چې انتظام ئې زمونڙه د صوبي د خلقو په لاس کښې وي، د پنجاب يونيورسټي د ايره عمل ډېره خوره شوې ده، دا يونيورسټي اوس صرف د امتحانونو اخستلو يو مشين غونډې دے چې زمونڙه ضرورتونه ترې نه نه پوره کېږي. مونڙه دا يقين لرو چې د دې يونيورسټي په قيام سره به پنجاب يونيورسټي ته هم مدد ورسې. د کار بوج به ئې سپک شي، پکار دے چې زمونڙه د دې کار هرکله وشي. زه د دې الفاظو سره دا بل د ابوان مخې ته ږدم. (د دې بل سرکاري شائع شده کاپي ماسره موجوده ده).

چې دا بل ابوان ته وړاندې کړے شو نو دې بناغلو د دې بل هرکله وکړو او د خپلې ډېرې خوشحالي او ستائينې اظهار ئې وکړو.

- 1- خان عبدالقيوم خان سواتي.
- 2- خان صاحب سردار اسدالله جان خان.
- 3- پير شهنشاه.
- 4- خان عبدالعزيز خان.

دا زمونڙه د پېښور د يونيورسټي تاريخ او د هغې پس منظر دے. دا د عام اولس د نظرونو نه پټ ساتلے شوے دے. لوستونکي دې اوس په خپله اندازه ولگوي چې حقيقت څه دے.

خدائے بخښلي يحيي جان خان په خپل کتابگي کښې د نورو داسې کارنامو ذکر کړے دے چې د خدائي خدمتگارو حکومت سر ته رسولي دي.

د پښتونخوا د موجوده صوبائي حکومت د اختيار واگې د خدائي خدمتگار تحريک د تسلسل عوامي نېشنل پارټي په لاسونو کښې دي، دوي ته

رپورټ چې په هغې کښې د مجوزه پېښور يونيورسټي آئين هم شامل ؤ. مشاورتي کمېټي ته وړاندې کړو، کمېټي په دې مسوده ژور غور و فکر وکړو، بيا ئې د خپلو سفارشاتو سره حکومت ته وړاندې کړو.

د وزير تعليم په حېث ما دا مسوده د پېښور يونيورسټي د بل په صورت کښې د جمعې په ورځ ۲۱ مارچ کال ۱۹۴۲ ابوان ته وړاندې کړه او تجويز ئې پېش کړو چې دا بل دې د ابوان يو سپلکټيډ کمېټي ته حواله کړے شي چې د مناسب مطالعې او ضروري اصلاح او ترميم نه پس دا بل د ابوان راتلونکي اجلاس کښې پېش کړے شي.

د دې سپلکټيډ کمېټي غړي دا صاحبان وو:

- 1- انرېبل چيف منسټر.
- 2- انرېبل وزير مال.
- 3- انرېبل وزير خزانه.
- 4- خان صاحب سردار اسدالله جان خان.
- 5- سپدقائم شاه.
- 6- خان عبدالقيوم خان سواتي.
- 7- خان عبدالقيوم خان بېرستېډ لاء.
- 8- خان حبيب الله خان.
- 9- خان سردار بهادر خان.
- 10- نواب قطب الدين خان.
- 11- ډپټي سپيکر.
- 12- ايډوڪټ جنرل.

ما چې دا بل پېش کولو نو په خپل تقرير کښې مې وئيلي وو.

جناب والا- د دې بل پېش کولو مقصد په دې معزز ابوان واضح دے. پنجاب يونيورسټي سره تر

پڪار دي چي خپلي زري کارنامي د اولس مخي ته
راولي او د ڊاڪٽر خان صاحب حكومت د خپل خان
دياره رول ماڊل وگرځوي چي هغوي په کومو
نامساعدو حالاتو کښي د صوبي د عوامو خدمت
کري و.